

BESLUT

2016-09-19

Dnr: 16/00753

SAKEN

Husdrömmar, SVT1, 2016-02-29, program om bygget av ett passivhus; fråga om saklighet och otillbörligt gynnande

BESLUT

Programmet fälls. Granskningsnämnden anser att det strider mot kravet på saklighet.

PROGRAMMET

Programmet handlade om ett par utanför Växjö som bestämt sig för att bygga ett så kallat passivhus, det vill säga ett hus med låg energiförbrukning.

I programmet gjordes återkommande nedslag under iordningställandet av tomten och bygget av villan. En tillfälligt medverkande arkitekt besökte tillsammans med programledaren husbygget och han kommenterade parets visioner om ett energisnålt cirkelrunt hus.

Samtidigt som en grafik visades på en villa gjordes en jämförelse av energiförbrukningen mellan en normal villa i samma storlek och parets planerade passivhus. En berättarröst sa följande.

Om allt utförs rätt blir den stora vinsten att energiförbrukningen hålls låg. En normal villa av samma storlek förbrukar cirka 25 000 kWh/år. Men [namnen på paret] hoppas att hamna på mindre än en tiondel av det.

Bygget fortskred och när husets stomme var färdigisolerad var det dags att mäta luftomsättningen i huset. En berättarröst sa bland annat följande.

Genom att göra en provtryckning av huset ska man undersöka om det finns något läckage i det lufttäta skiktet. [...] Vad man mäter är husets luftomsättning per timme, 0,6 är det minikrav som ställs för att huset ska bli godkänt som ett passivhus. Men [namn] hoppas på ett ännu bättre resultat. De vill komma ner till 0,3.

Under bygget av passivhuset bar kvinnan i familjen vid några tillfällen en t-shirt med ett tryck på. Trycket syntes kort vid något enstaka tillfälle och var därefter för det mesta halvt dolt eller blurrat.

Programmet avslutades med att den tillfälligt medverkande arkitekten och programledaren besökte huset som nu var i stort sett färdigställt.

ANMÄLAN

Anmälan anser att programmet på närmare anförda grunder strider mot kravet på saklighet och bestämmelsen om otillbörligt kommersiellt gynnande.

Saklighet

Paret i programmet talade upprepade gånger om fördelarna med ett passivhus, och en statistikbild visades där energiförbrukningen för en normalvilla av samma storlek jämförs med passivhusets energiförbrukning. I statistiken angavs att för normalvillan är energiförbrukningen cirka 25 000 kWh/år och för passivhuset cirka 2 000 kWh/år. Men detta är helt felaktiga siffror. I själva verket är skillnaderna i energiförbrukning mycket små. Boverkets byggregler kräver en maxförbrukning på ett hus om 170 kvm på 9 350 kWh/år. Snittet i branschen för en normalvilla i dag är dock betydligt lägre, närmare 6 500 kWh/år, varav hälften är energiåtgång för tappvarmvatten och hälften för uppvärmning av huset. Detta är avsevärt lägre än de 25 000 kWh/år som programföretaget informerar tittarna om i programmet.

Passivhusexemplet med dagens energipriser innebär en årlig besparing på (i givna exempel) cirka 4 000 kronor, men å andra sidan en ökad investering på i storleksordningen cirka 700 000 kronor.

I programmet jämfördes även uppgifter om täthetsvärden på ett felaktigt sätt. Branschens riktvärde är i dag för en standardvilla 0,3 liter per sekund och kvadratmeter, vilket också motsvarar uppmätta värden i praktiken.

Otillbörligt gynnande

I programmet framgår det inte att paret som bygger passivhuset representerar intresseorganisationen "Intressegrupp passivhus". En reklamtröja som kan beställas på organisationens hemsida bärs dock flera gånger i bild i programmet. Enligt anmälan favoriserade programmet passivhus jämfört med så kallade normalvillor.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television (SVT) anser att programmet överensstämmer med kravet på saklighet och bestämmelsen om otillbörligt kommersiellt gynnande och anför i huvudsak följande.

Saklighet

Anmälaren kritiserar den sakuppgift som lämnades om energiförbrukningen för en normalvilla av samma storlek i jämförelse med det aktuella passivhuset. Anmälaren anför Boverkets byggregler och snittet i branschen som talar om energiförbrukning på närmare 6 500 kWh/år. SVT noterar att detta handlar om krav som ställs på helt nybyggda hus, medan den siffra som angav i programmet avsågs genomsnittet av villor i Sverige.

Avseende nybyggen finns åtskilliga parametrar för att ge rättvisande siffror. Enligt Boverkets byggregler delas Sverige bland annat in i olika klimatzoner. Det moderna hus som visades i grafiken kunde tolkas som att jämförelsen gjordes mellan två nybyggda hus, vilket inte var fallet. Denna oklarhet uppmärksammades och i repriserna och i publicering i SVT Play hade bilden bytts ut mot en bild på en villa av 1970/80-talsnitt, en typ som är vanligt förekommande i Sverige och som uppfattades som lämplig att illustrera en normalvilla i Sverige.

De faktauppgifter om energiförbrukningen för en normal villa som visades kommer från flera samstämmiga källor. Med uppgiften 25 000 kWh/år avsågs energiförbrukningen i en genomsnittlig svensk villa/radhus med direktverkande el, det vill säga uppvärmningskostnader, el för uppvärmning av varmvatten samt hushållsel. I efterhand kan konstateras att detta kunde ha förklarats på ett för publiken tydligare sätt. Redaktionen anser dock inte att detta innebär att uppgiften strider mot kravet på saklighet. Anmälaren anför även att uppgifter om täthetsvärden jämfördes på ett felaktigt sätt. SVT kan inte finna att det förekommer några jämförande uppgifter om branschens riktvärden i programmet och anser därför inte att det brister i saklighet.

Otillbörligt gynnande

I programserien skildras bygget av skilda typer av husprojekt. Under tredje säsongen där det aktuella programmet sändes förekom även sju andra byggprojekt och renoveringar, alla med sin unika särart. Det finns ett stort publikintresse för att visa olika former av hus och boenden och under tre säsonger har ett 20-tal olika historier berättats.

Det aktuella avsnittet följde ett par vars intresse för passivhus bland annat yttrade sig i att de startat Intressegrupp Passivhus. Namnet på organisationen nämndes inte i programmet och de t-shirts med tryck med husets namn som paret bar vid enstaka tillfällen hade suddats ut i efterbearbetningen, för att minska det gynnande som kunde uppstå. I en kort sekvens syntes det namn som

paret gett den runda villan. SVT kan inte finna att denna begränsade exponering skulle innebära ett otillbörligt gynnande.

Avseende vad anmälaren anför att det skulle ske ett otillbörligt kommersiellt gynnande av passivhus jämfört med ”vanligt” husbyggande så kan SVT inte finna att det skett ett gynnande av ett kommersiellt intresse eller en kommersiell produkt. Passivhus är en särskild typ av hus, där det finns många olika vägar att nå målet med låg energiförbrukning. I programmet visades lösningar som valts för just det aktuella huset. Det specifika huset är inte till salu på en kommersiell marknad. Om nämnden skulle finna att det trots allt är ett gynnande får det anses uppvägas av ett stort informations- och underhållningsintresse.

Programserien har en väl etablerad form där olika metoder för miljövänligt och energisnålt husbyggande eller renovering förekommer. Ingenstans fastslås att detta sätt är det enda rätta. Tvärtom kommenterade experten passivhus på följande sätt: ”Det ska ju göras på ett intelligent sätt och på många olika sätt och det här är ett svar men kanske inte rätt svar i alla situationer.”

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SVT ska utöva sändningsrätten sakligt och med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet). Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas. SVT ska före sändning av program så noggrant som omständigheterna medger kontrollera sakuppgifter i programmet (13 § andra stycket i sändningstillståndet).

Ett program som inte är reklam får inte på ett otillbörligt sätt gynna kommersiella intressen. Det får inte uppmuntra till inköp eller hyra av varor eller tjänster eller innehålla andra säljfrämjande inslag, eller framhäva en vara eller tjänst på ett otillbörligt sätt (5 kap. 5 § radio- och tv-lagen). Ett gynnande av ett kommersiellt intresse är otillbörligt om det inte kan motiveras av något informations- eller underhållningsintresse.

Granskningsnämnden får besluta att ett programföretag som brutit mot villkor i sitt sändningstillstånd på lämpligt sätt ska offentliggöra nämndens beslut (17 kap. 10 § radio- och tv-lagen).

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Saklighet

Enligt granskningsnämndens mening hade det behövt tydliggöras i programmet att uppgiften om energiförbrukningen för en normalvilla avsåg genomsnittet av villor i Sverige med direktverkande el, och inte nyproduktion. Nämnden anser att avsaknaden av ett sådant tydliggörande medför att programmet strider mot kravet på saklighet i denna del. Vad anmälaren i övrigt anfört medför dock inte att programmet strider mot kravet på saklighet i SVT:s sändningstillstånd.

Otillbörligt gynnande

Enligt granskningsnämndens mening framhävdes inte den aktuella bostadstypen på ett sätt som framstod som otillbörligt. Nämnden anser därför att programmet inte strider mot bestämmelsen om otillbörligt gynnande av kommersiella intressen. Vidare anser nämnden att den logotyp som syntes i programmet inte exponerades i sådan omfattning att det gick över gränsen för vad som kan motiveras av ett informations- och underhållningsintresse.

Detta beslut har fattats av Kristina Ståhl, Elisabet Bäck, Leif Hedman, Jan Holmberg, Nedjma Chaouche, Clas Barkman och Berivan Yildiz efter föredragning av Rasmus Gedda.

På granskningsnämndens vägnar

Kristina Ståhl

Rasmus Gedda

Detta är en elektronisk kopia av beslutet. Namnunderskrifter finns på originalhandlingen som förvaras hos myndigheten.